

PRZEDSZKOLACZEK

PUBLICZNE PRZEDSZKOLE NR 3 W RADOMIU

MARZEC 2025

„Kiedy do logopedy?”

Opracowała:

mgr Marta Głuchowska

Rozwój mowy dziecka uwarunkowany jest wieloczynnikowo. Tak naprawdę rozpoczyna się od poczęcia, kiedy to kształtują się narządy mowy i zmysłów, a także dojrzewa układ nerwowy. Podstawowy podział zakłada ważność czynników wewnątrzpochodnych i zewnątrzpochodnych.

Do czynników wewnątrzpochodnych zaliczamy:

- czynnik genetyczny,
- prawidłowy rozwój narządów zmysłów, szczególnie słuchu i wzroku,
- prawidłowy rozwój psychoruchowy i poznawczy.

Do zewnątrzpochodnych zaliczamy przede wszystkim:

- czynniki środowiskowe, mając na myśli prawidłową opiekę i pielęgnację dziecka w okresie noworodkowo – niemowlęcym oraz
- prawidłowe wzorce środowiska w zakresie mowy i komunikacji.

Rozwój mowy to zatem proces, w którym biorą udział czynniki biologiczne i społeczne.

***Około 10 tygodnia** życia płodowego następuje scalanie warg,

***w 12 tygodniu** kształtuje się ruch podciągania i podnoszenia wargi górnej, co stanowi wstęp do rozwoju odruchu ssania. W tym czasie dochodzi do scalenia podniebienia.

***w 14 tygodniu** życia płodowego swoją pracę rozpoczynają mięśnie, które po urodzeniu służą dziecku do chwytania, oddychania, fonacji i ssania.

***od 17 tygodnia życia** płodowego dziecko umie uwypuklać i wysuwać wargi stopniowo ćwicząc ruchy ssące. Oprócz narządu artykulacyjnego rozwija się także narząd fonacyjny.

***pod koniec 3 miesiąca** życia płodowego ukształtowane są już struny głosowe, więc dziecko jest zdolne do reakcji płaczu na długo przed urodzeniem. W trzecim miesiącu ćwiczy także mięśnie, które po urodzeniu biorą udział w wytwarzaniu dźwięków mowy. Polega on na połykaniu wód płodowych. Gdyby nie ten trening noworodek nie mógłby wykonać swojego pierwszego oddechu.

***w 5-6 miesiącu** życia płodowego funkcjonuje już narząd słuchu i dziecko zaczyna zdobywać doświadczenia słuchowe przede wszystkim dźwięki niskie i głośne. Dziecko zapamiętuje rytm bicia serca matki. Odbiera melodię, akcent, rytm i natężenie dźwięków. Bezpośrednio po narodzinach rytm ssania dziecka jest zsynchronizowany z rytmem bicia serca matki.

Wyróżniamy cztery podstawowe etapy rozwoju mowy dziecka:

Okres melodii: 0 -12 miesięcy – etapy głużenia i gaworzenia

Okres wyrazu: 1-2 r.ż. – okres pierwszego wyrazu

Okres zdania: 2 – 3 r.ż.

Okres swoistej mowy dziecięcej: 3 – 7 r.ż.

Okres melodii (0-1 rok życia) – to właśnie ten pierwszy kontakt ze światem: pierwszy płacz, głużenie ok. 2-3 m. ż, potem gaworzenie pojawiające się ok. 6 m. ż., a ok. 9 m. ż. pojawia się gest wskazywania palcem. Głużą wszystkie dzieci, również niesłyszące, gdyż głużenie jest to przypadkowy efekt ruchów aparatu artykulacyjnego z towarzyszeniem ruchów kończyn.

Okres wyrazu (1-2 r. ż.) – to dość intensywny okres w rozwoju mowy dziecka, pojawiają się kolejne spółgłoski, charakterystyczne dla tego okresu jest występowanie dużej ilości wyrazów dźwiękonaśladowczych, upraszczanie słów, przestawianie kolejności sylab, zniekształcanie wyrazów pod względem brzmieniowym. Dziecko często wypowiada tylko początki słów, np. da (daj), pi (pić), a spółgłoski są zmiękczone - sama (sama), utożsamianie wyrazu z konkretnym przedmiotem, np. lala to zabawka z brązowymi włosami w zielonych spodniach, którą dziecko bardzo dobrze zna. Użycie tego słowa w stosunku do innej zabawki może nie spotkać się ze zrozumieniem, odnoszenie danego słowa do całej kategorii rzeczy, np. hau-hau to każde zwierzę, które ma cztery nogi.

Rozumienie znacznie wyprzedza mowę czynną.

Okres wyrazu – drugi rok życia dziecka (13-24 miesiąc życia)

Jest to czas intensywnego rozwoju słownictwa. Następuje rozwój funkcji poznawczych: pamięci, uwagi, spostrzegawczości i rozwój fizyczny, co pociąga za sobą posługiwanie się przez dziecko coraz większą liczbą wyrazów. Dziecko, które zaczyna raczkować, chodzić potrzebuje nazywać nowe rzeczy wokół siebie.

Rozwój mowy dziecka powinien być zsynchronizowany z jego rozwojem motorycznym.

Dziecko odtwarza ogólny zarys wyrazu – wyrazu może być jedna sylaba. Pod koniec okresu wyrazu dziecko opanowuje głoski **ś, ź, ć, dź, ń**. W trakcie tego okresu dziecko zaczyna także łączyć wyrazy. Powstają zlepki wyrazowe, równoważniki zdań i proste zdania.

Okres zdania – 3 rok życia dziecka (25-36 miesiąc życia)

Pierwsze zdania są najczęściej dwuwyrazowe twierdzące. Szybko następuje rozwój zdania pytającego i rozkazującego. Z części mowy najczęściej używane są rzeczowniki będące nazwami konkretnych przedmiotów występujących w otoczeniu dziecka (pokarmy, napoje, części ciała, ubrania), czasowniki oznaczające czynności fizjologiczne, ruch. Głoski są jeszcze zmiękczone. Pod koniec **3 roku życia** dziecko powinno opanować wymowę spółgłosek **k, g, h, ł, l, f, w**. Wymowa głósłki ,l' związana jest z pionizacją języka, bo w tym czasie przekształca się typ połykania.

Okres swoistej mowy dziecięcej – od ukończenia 3 roku życia do 7 urodzin dziecka.

Jest to okres zabawy językiem, pytań i neologizmów. Przyczyną powstawania neologizmów są:

- silna potrzeba nazywania swoich spostrzeżeń,
- nieuświadomienie sobie stałości nazwy (np. dziecko, które na wyłącznik światła raz mówi „zaświecać”, raz „zgaszac”).
- wielka pobudliwość emocjonalna dzieci, która je skłania do produkowania dużej liczby wyrazów ekspresywnych,

- nieznajomość wielu nazw, więc dobieranie innych,
- zabawa językiem,
- wzrastająca wraz z wiekiem sprawność słowotwórcza.

Dziecko trzyletnie rozumie nasze wypowiedzi, jeśli ich treść nie wybiega poza jego wcześniejsze doświadczenia. Wykonuje polecenia zawierające znane mu wyrazy oraz podaje swoje imię. Trzylatek mówi dużo i chętnie, komunikuje się z otoczeniem za pomocą zdania kilkuwyrazowego. Swobodnie opowiada nam o tym, co aktualnie widzi, komentuje rzeczywistość, mówiąc także do siebie. W jego wypowiedziach występują poszczególne kategorie gramatyczne, ale wiele form jest jeszcze nieprawidłowych *Dam jeść pieszu. Nie mam nożyczków*. Przy realizacji grup spółgłoskowych dochodzi do pomijania głosek, zastępowania innymi. Głoski **s, z, c, dz** zaczynają być realizowane prawidłowo, choć zdarza się, że jeszcze realizowane są jako *ś, ź, ć, dź*.

Dziecko **czteroletnie** rozumie coraz więcej. Wykonuje nasze polecenia, także wówczas, gdy zawierają wyrażenia przyimkowe : nad, pod, obok, za, w, na, do, przed. Rozpoznaje i nazywa kolory. Czterolatek potrafi mówić nie tylko, o tym co jest tu i teraz, jego wypowiedzi wybiegają poza aktualnie przeżywaną sytuację. Dziecko chętnie dzieli się swoimi spostrzeżeniami na temat tego, co było, oraz przewidywaniami dotyczącymi tego, co będzie. W jego wypowiedziach jest jeszcze wiele agramatyzmów, ale pojawia się zaciekawienie poprawną postacią wyrazu, a także o znaczenie nowych dla niego słów. Wymowa dziecka czteroletniego staje się dokładniejsza. Głoski **s, z, c, dz** powinny już brzmieć twardo i podobnie jak przy głosekach *ś, ź, ć, dź* język nie może wsuwać się między zęby. Międzyzębowa artykulacja nie jest cechą wymowy dziecięcej na żadnym etapie rozwoju.

Wypowiedzi dziecka **pięcioletniego** są już wielozdaniowe. Pięcolatek chętnie opowiada nam o przebiegu jakiegoś zdarzenia, relacjonuje obejrzany film, spektakl. W swoich wypowiedziach uwzględnia już kolejność zdarzeń oraz zależności przyczynowo-skutkowe. Potrafi wyjaśnić znaczenie słów, opisać przedmiot. Zanikają nieprawidłowości gramatyczne. Wymowa doskonali się. Dziecko pięcioletnie wymawia głoski **sz, rz, cz, dż**. Przełom **piątego i szóstego** roku życia to czas, kiedy głoska *,r'* wymawiana jest prawidłowo. Czasem można obserwować hiperpoprawność. Dziecko wymawiało wcześniej *,l'* zamiast *,r'* teraz *,r'* pojawia się tam, gdzie należy artykułować *,l'*. Według wielu specjalistów rozwój mowy powinien być zakończony ostatecznie do 6 roku życia, ale proces rozwoju języka trwa nadal.

Rozwój mowy przebiega skokowo skorelowany jest mocno z innymi sferami rozwoju : rozwojem motoryki małej i dużej czy rozwojem poznawczym. Kiedy dziecko nabywa nowe umiejętności np. samodzielny siad czy czworakowanie, to często obserwujemy chwilowe zatrzymanie w zakresie rozwoju mowy. Możliwe jest czasowe zahamowanie rozwoju jednych umiejętności np. z zakresu komunikacji, na rzecz przyspieszonego rozwoju w innej sferze np. w sferze motoryki dużej – doskonalenie chodzenia.

Małe dzieci posiadają niezwykłą zdolność do naśladowania i dostosowywania swojej wymowy do wymowy otoczenia. Dzięki temu, dziecko jest w stanie w sposób biegły opanować język ojczysty. Jednak ten sam fenomen sprawia, że oprócz mowy wzorcowej mogą utrwalić się artykulacje nieprawidłowe, niezgodne z normami. Warunkiem koniecznym opanowania języka przez dziecko, oprócz biologicznych predyspozycji, jest kontakt dziecka z mówiącym otoczeniem. Dowodzą temu m.in. opisywane w literaturze przypadki dzieci, które nie opanowały języka, a jednocześnie dorastały w skrajnej izolacji.

Warunki prawidłowego rozwoju mowy dziecka

- *prawidłowo ukształtowany i funkcjonujący ośrodkowy układ nerwowy
- *prawidłowo ukształtowany i funkcjonujący obwodowy narząd mowy
- *prawidłowo funkcjonujący narząd słuchu
- *prawidłowo funkcjonujący narząd wzroku
- *prawidłowy rozwój psychofizyczny
- *prawidłowe warunki środowiskowe i wychowawcze

BADANIA NAUKOWE UDOWADNIAJĄ, ŻE PRAWIDŁOWY ROZWÓJ DZIECKA MOŻLIWY JEST

TYLKO DZIĘKI BEZPOŚREDNIEMU KONTAKTOWI I INTERAKCJI Z DOROSŁYM.

Dziecko uczy się mowy poprzez kontakt z mówiącym otoczeniem. Warunkiem prawidłowej wymowy jest prawidłowy wzorzec. W okresie najintensywniejszego procesu nabywania mowy dziecko spędza czas głównie z najbliższymi członkami rodziny. Odgrywają oni kluczową rolę w tym procesie. Powinni zatem szczególną uwagę zwrócić na:

- ♥ poprawność językową,
- ♥ tempo mowy,

♥ unikanie „języka dziecięcego” – spieszczania, naśladowania artykulacji dziecka, pozytywne reagowanie na komunikację dziecka.

Najczęściej spotykane wady wymowy i zaburzenia mowy u dzieci w wieku przedszkolnym:

SEPLENIENIE MIĘDZYŻĘBOWE:

podczas realizacji głosek s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dź lub ś, ź, ć, dź język wsuwany jest między zęby.

SEPLENIENIE BOCZNE:

Podczas wymawiania głosek s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dź lub ś, ź, ć, dź język jest ułożony niesymetrycznie i strumień powietrza uchodzi prawą lub lewą stroną (bokiem). Powstaje nieprzyjemne charakterystyczne brzmienie.

SEPLENIENIE PROSTE:

Dotyczy głosek s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dź lub ś, ź, ć, dź mogą być zastępowane, np. szkoła = skoła; czapka=capka=ćapka

KAPPACYZM/GAMMACYZM

Głoski k, g, zastępowane są odpowiednio głoskami t, d
kot=tot, kogut=todut

MOWA BEZDŹWIĘCZNA

Głoski dźwięczne zastępowane są przez ich bezdźwięczne odpowiedniki
p=b, t=d, f=w, s=z, c=dz, sz=ż, np. dom=tom, woda=fota

RERANIE:

Głoska r jest zastępowana głoską l lub j, np. ryba=jiba. Zdarzają się także ich nieprawidłowe realizacje, np. ,r' francuski, ,r' wargowe.

NOSOWANIE:

Nosowe brzmienie głosek ustnych (daje wrażenie kataru, zatkanego nosa) lub trudności w realizacji głosek nosowych, np. m(b), n(d), ą(oł).

OPÓŹNIONY ROZWÓJ MOWY:

Niższa sprawność językowa dotycząca zarówno mówienia jak i rozumienia mowy.

JĄKANIE:

Częste powtórzenie, przedłużenie dźwięków, sylab, słów lub częste zawahania, pauzy zakłócające płynną mowę.

W okresie wczesnego dzieciństwa do 5 roku życia wiele dzieci doświadcza epizodów związanych z niepełnością mowy. Mówimy wtedy o rozwojowej niepełności mowy. U dziecka będącego w fazie intensywnego rozwoju mowy, bardzo szybko zachodzi proces myślenia. Dziecko chce bardzo dużo powiedzieć lecz aparat artykulacyjny nie nadąża. Około 80% dzieci, które miało problem z płynnością mowy w okresie wczesnodziecięcym przewyższa ten etap bez interwencji terapeutycznej. Rozwojowa niepełność mowy zmniejsza się pod wpływem doskonalenia systemu językowego pod warunkiem, że nie zostanie utrwalona pod wpływem negatywnych wzorców otoczenia. Jąkanie wczesnodziecięce-patologiczne jest często następstwem rozwojowej niepełności mowy.

PROFILAKTYKA W ZAKRESIE ROZWOJU MOWY DZIECKA

Ruch jest pierwszym językiem dziecka, drugim jest odbieranie wrażeń zmysłowych. Tylko wtedy, kiedy ruch i czucie są ze sobą zintegrowane mogą rozwinąć się bardziej zaawansowane umiejętności,

takie jak mówienie, czytanie i pisanie.

Kiedy dzieci turlają się, fikają, brykają stymulują tym samym mechanizmy odpowiedzialne za odbieranie i nadawanie mowy.

W okresie niemowlęcym ręce odgrywają bardzo istotną rolę w rozwoju funkcji aparatu mowy. Dzieci uczą się wtedy kiedy doświadczają. Doświadczenie jest możliwe przy użyciu rąk i ust. Usta dla noworodka stanowią urządzenie wielofunkcyjne. Ułożone jeden obok drugiego receptory dotykowe i zdolności motoryczne pozwalają na badanie otoczenia i własnego ciała: za pomocą warg, języka i słuzówki usta rejestrują najdrobniejsze różnice strukturalne. Wszystko to daje szansę na sensoryczne i motoryczne **przygotowanie dziecka do jedzenia, picia i artykulacji, odwrażliwienie wnętrza jamy ustnej, przesunięcie granicy odruchu wymiotnego w kierunku gardła, zdobycie doświadczeń w zakresie odruchu żucia oraz zintegrowanie odruchowej reakcji gardłowej.**

Od narodzin otaczanie dziecka kąpielą słowną. Należy mówić do dziecka głosem w naturalnym tempie, poprawnym językiem, dorosłym.

Czytamy dziecku książki, śpiewamy z nim piosenki, recytujemy wierszyki, rymowanki.

Podczas spaceru opisuj, opowiadaj, pytaj dziecko! Ale nie tylko "Co to jest?", zależy nam aby dziecko nabywało i wzbogacało swój słownik o inne części mowy, a nie tylko rzeczowniki. Bawmy się w zgadywanki: Co widzę? Jest to delikatne, zielone i lubią jeść to krówki? (trawa). Zwróć uwagę ile słów, ile powiązań w mózgu musi nastąpić, aby dziecko z Twoich wskazówek odgadło o jaką rzecz Ci chodzi. Możemy pytać i rozmawiać jakie coś jest, jak pachnie, jak smakuje, jakie jest w dotyku.

Przy młodszych dzieciach, podczas jazdy wózkiem, opisuj otaczający świat, pokazuj, mów do dziecka co robisz. Tylko wielokrotne powtórzenia będą pomagały dziecku w nauce nowych słów, i co ważne, w rozumieniu ich.

opisuj świat rozmawiaj,

powtarzaj,

nazywaj

Uczmy dzieci samodzielności, a co najważniejsze pozwalajmy im działać!

W najmłodszym wieku dzieci rwą się do sprzątanía, zmywania, zamiatania....

Czynności samoobsługowe, higieniczne, porządkowe i organizacyjne, jakie mogą wykonywać w domu są źródłem ogromnej ilości bodźców i treningu koordynacji wzrokowo-ruchowej, świadomości własnego ciała, planowania ruchów. Mała motoryka, czyli motoryka rąk, którą wykorzystujemy np. podczas mycia, zapinania guzików, ścierania kurzu, układania sztućców na stole, jest w bliskim sąsiedztwie z mową. Rozwijając małą motorykę, rozwijamy pośrednio ośrodki w mózgu odpowiedzialne za mówienie. Poza tym, podczas nakrywania do stołu lub odkładania na miejsce naczyń, kubków, skarpetek, ćwiczymy z dziećmi lewą półkulę mózgu- również szefową mówienia.

pozwól mi działać

Oto kilka popularnych wyliczanek wspierających pamięć, słuch i płynną mowę

Wyliczanki

Ele mele dutki
gospodarz malutki,
Gospodyni mniejsza, ale rozumniejsza.

Ene due rabe
złapał bocian żabę,
a żaba Chińczyka,
co z tego wynika?

Ene due rabe
zjadł Tadeusz żabę,
żaba Tadeusza,
w brzuchu mu się rusza.

Rymowanki są bardzo rytmiczne, a więc uczą rytmicznej recytacji, rozbudzają wrażliwość słuchową, ćwiczą pamięć i prawdziwą, płynną wymowę.

Mała zamiana

Kiedy dziecko się odwróci na chwilę, zmień coś w swoim wyglądzie, np. rozepnij guziki, przeczesz się, zapnij klapy. Poproś małego detektywa, żeby odkrył zmianę. Jeśli mu się to uda- zamieńcie się rolami.

Zabawa uczy uważnego patrzenia, ćwiczy zmysł obserwacji. Można się w nią bawić, np. w poczekalni u lekarza.

Myszka i kot

Rodzic ogłasza jakiś kolor, np. czerwony. Dziecko szuka po pokoju czerwonego przedmiotu. Jeśli myszka znajdzie coś czerwonego jest bezpieczna i kot nie może jej złapać. Potem następuje zamiana ról.

Zabawa wyrabia spostrzegawczość i ćwiczy refleks.

Pudełko z rękawiczkami

Do dużego pudełka wkładamy wszystkie rękawiczki / skarpetki po praniu. Pozwalamy pobuszczać w pudełku i posegregować je do pary i określić do kogo należą.

Nauka segregowania i wybierania jednakowych przedmiotów, formułowania zdań.

Skakanka

Pani Zo Zo Zo

Pani sia sia Sia

Pani Zo Pani sia

Pani Zosia

Pani Zosia męża ma

A ten mąż, mąż, mąż

skacze wciąż, wciąż, wciąż

jak Ty!

W rytm tego wierszyka, dziecko skacze na skakance. Jeśli się pomyli albo zgubi rytm, skacze następne dziecko.

Rytmiczne ćwiczenie gimnastyczne, poprawiające sprawność ruchową dziecka.

Mały Turek

Dziecko siada „po turecku” nóżkami, a ręce krzyżuje z tyłu głowy. Mały Turek przechyla cały tułów na lewo, prosto, prawo. Uwaga, nie wolno „u poruszać ani rękami, ani nogami, pracuje tylko tułów!

W czasie tej zabawy dziecko, ćwiczy zmysł równowagi, mięśnie pleców i zwinność ruchów.

Dziury w pamięci

Wybierz któryś z wierszyków albo piosenkę szczególnie lubianą przez Twoje dziecko. Zaczynij śpiewać lub recytować i nagle stop! Nie wiesz, co dalej. Dziecko kończy tekst, zadowolone i dumne, że lepiej go pamięta.

Gra ćwiczy pamięć słuchową, prawidłową wymowę, można się w nią bawić niemal wszędzie – w samochodzie, poczekalni, na spacerze.

Co nie pomaga w rozwoju mowy?

Rozwojowi umiejętności językowych dziecka nie sprzyjają:

1. Ton dyrektywny i kategoryczność wypowiedzi, które z zasady zamykają dyskusję Ani mi się waży! Nie dyskutuj ze mną! Lepiej skończ!
2. Oraz formy prowokujące do nieprzewidzianych odpowiedzi, np. nie bądź taki bezczelny! - Ja nie jestem bezczelny!
3. Należy pamiętać, że słuchanie jest pierwszym etapem rozwoju mowy. Dziecko najpierw słyszy, a dopiero później mówi.

Opracowały:

Martyna Matysiak

Magdalena Stopa